

Dansk Editionshistorie I

Udgivelse af græsk og latinsk litteratur

Redigeret af Christian Troelsgård under medvirken af David Bloch

Bindet er det første i Dansk Editionshistorie redigeret af Johnny Kondrup (hovedredaktør), Britta Olrik Frederiksen og Christian Troelsgård under medvirken af David Bloch. 851 sider. Museum Tusulanums Forlag 2021. Værket (I-IV) sælges kun samlet.

anmeldt af Chr. Gorm Tortzen

Efter ti år er Editionshistorien endelig udkommet, og man kan lige så godt sige med det samme, at det er en kraftpræstation, redaktionen og de mange forfattere har bedrevet. Efter en 50 sider lang indledning til hele udgivelsen om editionshistorie som forskningsfelt følger (s. 51–100) en indledning til dette bind (af Troelsgård & Bloch), hvori codicologiens grundprincipper præsenteres på en meget klar måde. Afsnittet må kunne bruges i universitetsundervisningen i de klassiske fag – og er tydeligvis også udsprunget af undervisningen dér.

Oversigt

Derefter falder bogen i fire lange hovedafsnit: *Renæssance og Oplysningstid; Den metodelske tekstudgivelses gennembrud: Madvig og hans efterfølgere; 1900-tallets koordinerede udgivelsesprojekter; og Øvrig udgivelsesaktivitet i 1900-tallet*. Bogen afsluttes med Christian Troelsgårds specialstudie: *500 års udgaver af Saxos Danmarkshistorie* (ss. 797–851).

Hovedafsnittene er skrevet af en enkelt tysk og talrige danske specialister; foruden de førnævnte Karen Skovgaard-Petersen, Ivan Boserup, Sten Ebbesen, Klaus Alpers, Fritz S. Pedersen, Markus Hedemann, Anders Leegaard Knudsen og Adam Bülow-Jacobsen. Mange har selv stået for udgivelser og øser af deres erfaring fra det enorme fagområde, mens andre koncentrerer sig om de tidligere århundreders udgaver. Flere gør tilmed begge dele. Vidensmængden er overvældende, og bogen er først og frem-

mest tænkt som et opslagsværk, hvor man til gengæld får særdeles grundig besked om store som små udgivelsesprojekter og menneskene bag dem.

Med så mange forfattere kan det ikke undgås, at stilen svinger meget fra afsnit til afsnit: Nogle er opremsende og leksikalske, andre krydret med anekdoter om egne oplevelser med hedengangne filologer. Det er vilkårene, når så mange arbejder så længe med emner, som de virkelig ved noget om, og da de færreste læser hele bogen på én gang, er forskellene nok ikke så tydelige.

Heiberg som eksempel

Ud af de mange, mange spændende beskrivelser af teksteditioner vil jeg som eksempel nævne Christian Troelsgårds gennemgang af J.L. Heibergs videnskabelige udgaver af de græske matematikere og naturvidenskabsmænd (ss. 383–412). Heiberg var en af de sidste Madvigelever og kom sammen med Drachmann og H.G. Zeuthen til at spille en central rolle ved udgivelsen og forståelsen af den græske matematik. Afsnittet begynder som flere andre med en biografi – i dette tilfælde med en række oplysninger, som ikke findes i Dansk biografisk Leksikon. Herefter følger en redegørelse for Heibergs vej ind i matematikken med disputatsen om grundlaget for en ny, videnskabelig tekstudgave af Archimedes' værker (*Quaestiones Archimedeeae* 1879). Disputatsen slutter med en prøveudgave af *Sandtælleren*, hvori Archimedes vil illustrere verdensrummets størrelse ved at beregne, hvor mange sandskorn der kan være i det. I de følgende år (1880-1884) udkom *Archimedis opera omnia I-III* hos Teubner i Leipzig, og Heibergs internationale ry var slået fast, men genopdagelsen af flere håndskrifter, heriblandt en latinsk oversættelse, gjorde det i 1910 nødvendigt at etablere en helt ny tekst. Som noget nyt kunne Heiberg præsentere en *editio princeps* af et indtil da ukendt skrift, *Methoden*, som Heiberg efter et tip havde fundet og dechifreret i et kloster i Konstantinopel. Det samme opsigtsvækkende fund er faktisk blevet gjort endnu en gang for få år siden, da håndskriftet, en palimpsest, efter årtiers forsvinden dukkede frem igen og for tiden er genstand for en intens forskning i USA, hvor det befinder sig. Her har man bl.a. fotograferet manuskriptet med infrarødt lys og har derfor kunnet læse dele, som var ulæselige for Heiberg i det dunkle kloster. Mange af Heibergs konjekturen viste sig at være rigtige, andre mere eller mindre forkerte. En genudgivelse af skriftet imødeses med spænding over hele verden.

Heibergs andet store projekt var udgivelsen af Euklids bevarede forfatterskab i samarbejde med Heinrich Menge. Heiberg tog sig af Euklids nok vigtigste værk *Elementa* (1883-1888, igen hos Teubner), og her fremlagde han en helt ny tekst, som han på baggrund af et tidligt håndskrift (P) kunne udskille fra *textus receptus*, der på næsten alle områder repræsenterer matematikeren Theons bearbejdelse af *Elementerne* fra 4. årh. e.Kr. Denne udgave er som de fleste af Heibergs tekstudgaver dobbeltsproget græsk-latin, hvilket er en meget stor fordel for den, der ønsker at forstå, hvordan Heiberg opfattede indholdet af den ofte meget lapidariske græske tekst. I stil med samtidens (fx H.G. Zeuthens) opfattelse af formidlingen af græsk matematik 'oversatte' Heiberg i den latinske oversættelse ofte tekstens ord til moderne symboler – den samme praksis fulgte hans elev, den danske Euklidoversætter Thyra Eibe (teksten udkom 1897-1912). Det kan man mene meget om, og i den nyeste Teubnerudgave af Euklid ved Evangelos Stamatis (1969ff) er den latinske oversættelse fjernet, og nogle af 'oversættelserne' er dømt ned i apparatet. Det kan man også mene meget om. Troelsgård slutter denne del af Heibergs editionshistorie af med diskussionen om syriske og arabiske oversættelsers værd for en ny tekstetablering af *Elementerne*. Dette afsnit er yderst interessant og viser, at det sidste ord sjældent er sagt i en editions-sag, og at der måske er noget at hente i de middelalderlige oversættelser, men indtil nogen med kendskab til syrisk, arabisk, græsk og euklidisk matematik gør noget ved sagen, vil Heibergs *Euklid* stå som standardudgaven. Afsnittet fortsætter med andre interessante gennemgange af Heibergs udgaver af Apollonios' *Keglesnitslære*, Ptolemæus' *Almagest*, Heron og flere andre, og det er forhåbentlig af dette korte resumé fremgået, hvor grundigt Troelsgård er gået til værks, og hvor meget man kan lære af disse sider.

Konklusion

Som læser bliver man overrasket over, hvor megen klassisk og middelalderlig editionsfilologi der er blevet bedrevet i Danmark siden renæssancen, og hvor mange internationale berømtheder der har levet og forsket i Danmark, de fleste naturligvis danskere, men også mange udlændinge. Hertil kommer de vidtforegnede netværk, som forskere og udgivere opbyggede med fagfæller i hele Europa, og hvordan politiske forhold i mellemkrigsårene og under selve krigen satte flere af disse netværk på en hård prøve. Klepperten på over 800 sider er resultatet af et herkulisk arbejde udført af adskillige

personer gennem mange år, og man må ønske redaktionen og de mange medarbejdere tillykke med det smukke og langtidsholdbare resultat.